

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Mengelwerk

Redactie MvdNVvZ

Citation

Mengelwerk. (1975). Mengelwerk. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, 30, 35-37. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4305488>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4305488>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De laatste jaren van zijn leven heeft Van Braam rustig thuis bij zijn gezin in Delft doorgebracht. Hij bewoonde een deftig groot huis aan de Oude Delft, toen huisnummer 73. Het was een hoekhuis grenzend aan de Nickersteeg. Zodoende heb ik het ook vrij gemakkelijk terug kunnen vinden. Het huidige huisnummer is 36, er is een kantoor in gevestigd, voorheen van de optische industrie "Oude Delft", nu van "Deltronix Nuclear". In de vroege morgen, even over half negen op de 17de mei 1822 komt er een einde aan het leven van Aegidius van Braam. De overlijdensacte wordt de volgende morgen opgemaakt door de burgemeester van Delft in het bijzijn van twee zoons van de overledene, de 29-jarige 2e luitenant der infanterie Leonardus Adrianus, daarvoor overgekomen uit Den Bosch, en de 23-jarige oude Johannes Marius, eerste luitenant der mariniers te Rotterdam. Enkele dagen later wordt Van Braam op een eenvoudige wijze begraven. Geen praalgraf dekt zijn gebeente, er is voor zover mij bekend zelfs geen afbeelding van hem bewaard gebleven; alle pogingen om een portret van hem te bemachtigen zijn tot nu toe zonder resultaat gebleven. Precies twee maanden na zijn dood werd de notariële boedelbeschrijving opgemaakt door de Delftse notaris Simon Adrianus Scholten. (26) In het 48 pagina's tellende stuk zijn o. a. allerlei bijzonderheden te vinden over het huis aan de Oude Delft en zijn familieleden.

Tot slot nog iets over de weduwe van Van Braam en over zijn zoon George. Al spoedig vertrok Sophia Henriette naar Oost-Indië, waar zij op 10 december 1825 te Semarang stierf. Zoon George diende nog ruim tien jaren de marine, werd op 12 april 1833 luitenant ter zee der eerste klasse en in augustus van datzelfde jaar eervol ontslagen. Na drie huwelijken stierf hij op 30 maart 1858 te Meester Cornelis. Met de dood van Sophia van Braam op 5 juni 1939 stierf het nageslacht van Aegidius van Braam uit.

NOTEN

- 1) Uittreksel registers Militaire Willems-Orde, registernr. 102.
- 2) Idem.
- 3) ARA, Arch. admiraliteitscolleges aanhangsel XLVII, 20. Betreft aantekeningen over officieren, welke de slag bij Doggersbank meemaakten.
- 4) Nederlandse Adelsboeken 1906 (blz. 89) en 1912 (blz. 390).
- 5) Register der ledematen van de Hervormde Kerk te Gorinchem (1689-1785), in: Gemeentearchief te Gorinchem.
- 6) J. C. Mollema, "Geschiedenis van Nederland ter zee", III, ererol blz. 10.
- 7) ARA, Arch. admiraliteitscolleges, commissieboek no. 1330.
- 8) Afmetingen "Valk": lengte 125 7/11 voet, breedte 34 voet, holte 13 2/11 voet. Het schip is in 1799 bij Ameland vergaan.
- 9) Mollema, op. cit., III, blz. 340-341.
- 10) ARA, Resoluties der Staten van Holland van 20 en 21 juli 1787.
- 11) Scheepssoldijboek "Valk". ARA, Arch. adm. colleges, 2215.
- 12) Scheepssoldijboek "Alarm". ARA, Arch. adm. colleges, 2244.
- 13) Ingekomen brieven van Nagell. ARA 7(1789).
- 14) Scheepssoldijboek "Argo". ARA, Arch. adm. colleges, 2226.
- 15) ARA, Staatsstukken 20, inv. 11, 11 mei 1814.
- 16) Afmetingen "Leyden": lengte 167 1/2 voet, breedte 46 7/11 voet, holte 20 1/2 voet.
- 17) ARA, Collectie De Jonge (Verslagen 1924, I, Bijlage V) no. 80.
- 18) ARA, Arch. Hoge Militaire Rechtspraak, nr. 240: Journaal "Leyden" door luitenant ter zee Caspers.
- 19) ARA, Arch. Hoge Militaire Rechtspraak, nr. 240: Journaal "Leyden" door luitenant ter zee De Roth.
- 20) ARA, Archief Hoge Militaire Vierschaar, processtukken Van Braam, nr. 135 ad. 73.
- 21) ARA, Archief Hoge Militaire Vierschaar, sententieboek, nr. 108 folio 99 e. v. en 132 e. v.
- 22) ARA, Collectie partikuliere papieren C. H. Ver Huell, nr. 359.
- 23) ARA, Koninklijk Besluit 11 mei 1814.
- 24) Mollema op. cit., IV, blz. 23.
- 25) ARA, Verz. stamboeken marine-officieren 1814-1850 nr. 172.
- 26) Notariële boedelbeschrijving 17 juli 1822, nr. 3578, no. 199, in: Gemeentearchief Delft.

MENGELWERK

Een notitie over vlagofficieren en vlagvoering in de zeventiende eeuw

Dr. R. E. J. Weber

Wie er belang in stelt de loopbaan van onze voornaamste zee-officieren uit de 17e eeuw te volgen, zal vaak stuiten op een schijnbare tegenspraak in de vermeldingen van hun rang. Om deze tegenspraak te doen verkeren in overeenstemming moet men zich steeds bewust zijn van het verschil dat er bestaat tussen de rang waarin deze officieren zijn aangesteld en de functie, die zij bij een bepaalde vloottocht bekleeden. Hierin ligt volstrekt niets nieuws en wij komen er slechts op omdat wij onlangs een interessante 17de-eeuwse tekst over rangen en functies onder ogen kregen. En omdat niets zo animerend werkt als een echte oude tekst, laten wij deze hieronder volgen. Hij is ontnomen aan een resolutie der Staten-Generaal van 25 juni 1664, waarin de taak van een vloot geregeld wordt, die onder Van Wassenaer in zee gebracht zal worden. De Jonge heeft aan deze taak in zijn Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen 1) ruimschoots aandacht gewijd, maar de passage omtrent de rangen en functies slechts zeer in het kort weergegeven. De kwestie die ons hier interesseert heeft hij nl. in een later hoofdstuk van zijn werk, doch weinig nadrukkelijk, behandeld. 2) Thans volgt de bewuste tekst.

"2. Over de voorsz. vloote wert als opperhoofd gestelt omme en cheff te commanderen d'heer van Wassenaer, Luitenant-admiraal van Hollandt ende Westfrieslandt ende onder deselve de vice-admiraels Jan Evertsz. ende Egbert Meusz. Cortenaer, die respectivelyck de vlagge boven sullen voeren, onder dewelcke als vice-admiraels sullen werden geemployeert de schouten-bij-nacht Cornelis Evertsz. ende Adriaen (sic) Schram, mitsgaders den capiteyn Abraham van der Hulst, resorterende onder 't collegie ter admiraliteyt tot Amsterdam, te verdeelen bij het gemelte opperhoofd ende onder sulcke esquadres als hij sal comen goet te vinden, latende de dispositie vande schouten bij nacht aen het meergenoemde opperhoofd ende crijchsraedt, onder dewelcke mede reguard sal werden genomen op den bequaemsten capiteyn vant collegie ter admiraliteyt in Vrieslandt. Des dat bij vermeerderinge vant voorsz. gros en sulcx dat een vierde esquadre soude connen werden geformeert, mits d'absentie vanden vice-admiraal De Ruyter, den schout bij nacht Tromp de vierde vlagge boven sal voeren, met bij voeginge van een vice admiraal ende schout-bij-nacht, mede ter dispositie vant meergemelte opperhoofd".

Wij zien hieruit dat Van Wassenaer in de zomer van 1664 de functie had van opperbevelhebber en tevens van admiraal van een eskader. J. Evertsen en Kortenaer hadden ieder de functie van admiraal van een eskader. Zij allen voerden de vlag van de grote top. C. Evertsen, V. A. Schram en A. van der Hulst (Kortenaer betitelt hem met "commandeur") hadden ieder de functie van vice-admiraal van een eskader; zij allen voerden de vlag van de voortop. Drie ongenoemde kapiteinen hadden de functie van schout-bij-nacht van een eskader; zij allen voerden de vlag van de kruistop. Het aanwijzen van de personen, die in groter verband een vlag zouden voeren, was natuurlijk een netelige zaak, want dit leverde kwesties van eer en voorrang op, kwesties zoals ook tussen steden en gewesten onderling en van gewesten met de colleges der generaliteit door de hele geschiedenis van de Republiek der Zeven Geëünigde Provinciën verweven zijn. Hiervan bespeurt men eveneens iets in de geciteerde resolutie. Amsterdam had een derde deel van de vloot geleverd en eigenlijk behoorde een Amsterdamse officier eveneens de vlag van boven te laten waaien. Hiervoor moest dus, zodra het enigszins mogelijk was, een gelegenheid gecreëerd worden. Wij bespeuren hier reeds iets van de geest, welke de opperbevelhebber in 1665 een verdeling in zeven eskaders zou opdringen. In 1664 is zelfs een aantal van vier niet mogelijk gebleken want er zijn tenslotte

niet eens dertig schepen in zee gebracht. Amsterdam heeft dan ook wijselijk volstaan met het vervangen van kapitein A. van der Hulst door schout-bij-nacht C. Tromp, zodra laatstgenoemde beschikbaar was; hij mocht nu een vice-admiraalsvlag laten waaien. Dat hij deze functie aanvaardde onder Evertsen of Kortenaer als admiraal, achten wij ondenkbaar; als hoogst aanwezige officier van Amsterdam kwam hem de vice-admiraalsplaats toe rechtstreeks onder de opperbevelhebber. Dit wordt ook op bijzondere wijze bevestigd door een ooggetuige. Willem van de Velde de Oude heeft namelijk langdurig op deze vloot vertoefd en in zijn tekeningen, soms toegelicht door eigenhandige opschriften, toont hij Tromp op de "Oosterwijck" als vice-admiraal van het eerste eskader met de wimpel van de grote top. 3).

Een ander document betreffende deze tocht verschaft ons nog een duidelijk voorbeeld van het verschil tussen vlagvoering volgens de vaste rang en volgens de functie van het ogenblik. Als namelijk de vloot ontbonden wordt, noteert de opperbevelhebber op 1 december 1664 in zijn journaal:

"Tzeynden de hooge officieren ende capiteynen aen boort en gaff aen die geene, die immediatelyck onder de vlagge hoorden, yder een acte waerby haer, volgens Haer Hoog Moogende ordre vande 29 passato belasten, yder met haer hoofd officier naer het district daer zij thuis hooren, te loopen. Waerop den schout-bij-nacht Tromp mette scheepen, resortierende ondert collegie ter admiraliteyt tot Amsterdam, en den schout-bij-nacht Schram met die van 't Noorderquartier, onder seyl syn gegaen en geluckelyck buyten geraeck. Maer den heer vice-admirael Jan Evertsen met die van Zeelandt en capiteyn Bruynsvelt voerende de vlagge als schout-bij-nacht, met die van Vrieslant, sijn blijven leggen". 4)

Men ziet, elke vlagofficier wordt hier genoemd volgens zijn vaste rang en het lijkt ons niet gewaagd te veronderstellen, dat zij de vlag van hun rang gevoerd hebben bij het huiswaarts geleiden van de schepen van hun district.

Willem van de Velde de Oude heeft dit in beeld gebracht in één van zijn ter plaatse gemaakte schetsen, waarop de "Oosterwijck" van Tromp is afgebeeld met op de achtergrond de "Eendracht" van de opperbevelhebber, van wie de vlagofficiëren waarschijnlijk zo juist afscheid genomen hebben. Van de Velde heeft onder de tekening geschreven "Tromp op Oosterwijck en neemt de vlag in". Men ziet de vice-admiraalsvlag, die dus ingenomen zal worden, nog van de voortop waaien. 5)

Het citaat uit het journaal van Van Wassenaer licht ons ook in over de identiteit van de Friese kapitein, die op wens van de Staten-Generaal een schout-bij-nachtfunctie in de vloot vervuld had. Hij mag deze vlag nog laten waaien over de drie schepen, die hij huiswaarts geleidt. Het is zeer wel mogelijk, dat men eens een tekst tegen komt van de strekking dat schout-bij-nacht Bruynsvelt in december 1664 met drie schepen thuis kwam, maar als men dan een biografische notitie zou maken "Hendrick Bruynsvelt reeds in 1664 tot schout-bij-nacht benoemd", dan zou men de vergissing in huis gehaald hebben. Hetgeen wij wilden aantonen.

NOTEN

- 1) J. C. de Jonge, Het Nederlandsche Zeewezen (5 dln. 2de dr. Haarlem 1858-1862) I, 600.
- 2) I, 709.
- 3) Collectie Willem van de Velde-tekeningen. Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam, no. MB1866/T520.
- 4) Journael Van Wassenaer, 1 aug. - 3 dec. 1664. Algemeen Rijks Archief te 's Gravenhage. Archief Staten-Generaal, no. 9331.
- 5) Van de Velde Drawings. A catalogue of drawings in the National Maritime Museum made by the elder and the younger Willem van de Velde Vol. I (Cambridge, 1973) 124, no. 84. Geen afbeelding. "Neemt de vlag in" is onjuist vertaald met "dipping his flag".

Een wrak van een overnaads schip nabij Gdańsk

R. E. J. Weber.

In 1969 is in de Oostzee, ongeveer drie mijl ten N.O. van Gdańsk, op 18 meter diepte het wrak gevonden van een overnaads gebouwde vrachtschip. Gedurende enige jaren moest men het laten rusten, omdat het archeologische programma vol was, doch in 1974 kon een nader onderzoek worden ingesteld. Het bleek een schip van 24 meter lengte te zijn met een voor de Poolse export typische lading: vaten met pek, teer en potas, scheepstimmerhout, duigen, linnen, hennep en andere zaken. Ook uit Hongarije via de Weichsel aangevoerde waren werden gevonden, zoals koper en ijzer. Alle tonnen dragen koopmansmerken en op enkele planken van het scheepstimmerhout zijn ook dergelijke merken gevonden. Het onderzoek belooft nog meer koopmansgoederen aan de dag te zullen brengen.

Op de tentoonstelling Hanse in Europa in de Kunsthalle te Keulen, juni-september 1973, kwamen velen onder de indruk van het gedeelte, gewijd aan "das hansische Warenhaus". Zulk een levendig uitgebeeld stuk economische geschiedenis had men nog zelden gezien. Hopelijk zal de thans gevonden scheepslading - als men er in slaagt deze te conserveren - er nog toe bijdragen om de mogelijkheden tot uitbeelding te vergroten.

Dr. hab. Przemyslaw Smolarek, de directeur van het Poolse maritieme Museum te Gdańsk, die ons deze bijzonderheden mededeelde, wil er nog de aandacht op vestigen dat nog niet is komen vast te staan, met welk scheepstype men hier te doen heeft. Berichten in de pers, als zou het om "een tweede Bremer kogge" gaan, moeten als voorbarig worden beschouwd. De heer Smolarek heeft ons echter een artikel voor de Mededelingen beloofd, zodra het wetenschappelijk onderzoek voltooid is.

F. C. van Oosten.